

NA OVO SAM BAŠ PONOŠNA

ŠEZDESET I DVIJE ŽENE
I NJIHOVE PRIČE

NA OVO SAM BAŠ PONOŠNA

Prikupila i uredila: Olga Štajdohar-Paden

PRIKUPILA: OLGA ŠTAJDOHAR-PADEN

Nakladnik
Redak

Urednik/ica
Olga Štajdohar-Pađen

Lektorica
Sonja Krvavica

Grafička priprema
Olga Štajdohar-Pađen

Tisak
Redak

Naslovnica
Autorica kolaža: Biserka Klarić
Fotograf: Tomislav Bekavac

Knjiga je tiskana u prosincu 2015. godine.

web
KNJIŽARA

www.webknjizara.hr

Copyright © 2015. Sva autorska prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se reproducirati ni prenositi ni u kakvu obliku niti ikakvim sredstvima elektroničkim ili mehaničkim, fotokopiranjem, snimanjem ili umnažanjem u bilo kojem informatičkom sustavu za pohranjivanje i korištenje bez prethodne suglasnosti vlasnika prava.

NA OVO SAM BAŠ PONOSNA

Šezdeset i dvije žene i njihove priče

Prikupila i uredila

Olga Štajdohar-Pađen

SADRŽAJ

Zašto ovakva knjiga

Zahvale

1.	<i>Vedrana Todorović</i>	<i>Prva i druga najveća ljubav</i> _____	13
2.	<i>Milena Grgić</i>	<i>Možeš ti to</i> _____	17
3.	<i>Marica Žanetić Malenica</i>	<i>Bilo mi je suđeno</i> _____	23
4.	<i>Tatjana Račić Žlibar</i>	<i>Usuditi se skočiti</i> _____	27
5.	<i>Lovorka Grgec Bermanec</i>	<i>Neplanirani ponos</i> _____	29
6.	<i>Katica Šimić</i>	<i>Možeš ako misliš da možeš</i> _____	33
7.	<i>Nada Podnar</i>	<i>Cipele s visokim potpeticama</i> _____	35
8.	<i>Ana Srića Parun</i>	<i>Život se sastoji od malih stvari</i> _____	39
9.	<i>Mirjana Krizmanić</i>	<i>Zahvalnost</i> _____	45
10.	<i>Olga Štajdohar-Pađen</i>	<i>Život nam daje lekcije u raznim omotima</i> _____	47
11.	<i>Marina Ban</i>	<i>Moja snaga je moja upornost</i> _____	49
12.	<i>Neda Makjanić-Kunić</i>	<i>Mala, ja u tebe vjerujem, slijedi svoj san</i> _____	53

13.	Vesna Odoša	<i>Sve se u životu događa s određenim razlogom</i>	55
14.	Diana Burazer	<i>Mali putnici</i>	59
15.	Tonča Čaleta Prolić	<i>Kad više nemaš želja, to je znak da lagano umireš</i>	65
16.	Vanja Njavro Kern	<i>Može i bez engleskoga</i>	69
17.	Biserka Klarić	<i>Put do samoispunjenja</i>	73
18.	Mladenka Crneković	<i>„Moja mama u parkiću“</i>	75
19.	Dubravka Miljković	<i>Iz raznih uloga i uglova</i>	77
20.	Meri Martičić	<i>Ljubav kakvu ljudi ne poznaju</i>	81
21.	Branka Smoje	<i>Povratak u život na velika vrata</i>	85
22.	Sandra Lederhas	<i>Najveći životni projekt</i>	89
23.	Mila Božić	<i>Šireći stvaralačku ljubav do zdravog ponosa</i>	93
24.	Ksenija Prohaska	<i>Život je lijep koliko je lijepa duša koja ga gleda</i>	95
25.	Kitana Žižić	<i>Zviždačica od rođenja</i>	99

26.	Manuela Bareta Buličić	<i>Čuvarica zavičajnog blaga</i>	103
27.	Silvana Vučković	<i>Živim svoj život po svojoj mjeri</i>	107
28.	Tatjana Matejaš Cameron Tajči	<i>Dva glasa ponosa</i>	109
29.	Sanja Kalambura	<i>Vjera i nada</i>	115
30.	Spomenka Štimec	<i>Vlastelinstvo u Zagorju</i>	119
31.	Tihana Harapin Zalepugin	<i>Moda u srcu</i>	139
32.	Ruža Zlatar	<i>Zato što me nije voljela</i>	141
33.	Silvana Tomić Rotim	<i>Moramo li svoje uspjehe skrivati?</i>	145
34.	Anita Filipović	<i>Vanilice</i>	149
35.	Klara Jasna Žagar	<i>Za Ines*</i>	153
36.	Sanja Vinter	<i>Ponosna na običan život</i>	161
37.	Vlatka Sakar	<i>Pogledaj stvari i s druge strane</i>	165
38.	Maja Medić	<i>Strah od letenja više ne stanuje ovdje</i>	169
39.	Snježana Bilać	<i>Divokoza u meni</i>	173
40.	Mihaela Devescovi	<i>Sirove strasti</i>	177

41.	<i>Višnja Komnenić</i>	<i>Kad tijelo zove upomoć</i>	181
42.	<i>Vesna Hitrec</i>	<i>Ako ne pokušaš, sigurno nećeš uspjeti</i>	185
43.	<i>Mirela Španjol Marković</i>	<i>Kad drugima kažemo ne, sebi kažemo da</i>	189
44.	<i>Silvana Smodlaka Vraneković</i>	<i>Dance me to the end of love</i>	191
45.	<i>Željka Anić</i>	<i>Zaštitila sam svoje dijete</i>	195
46.	<i>Sanja Pilić</i>	<i>Strah kao putokaz</i>	197
47.	<i>Kristina Ercegović</i>	<i>Jednostavno biti čovjek</i>	199
48.	<i>Ljerka Đurđek Smičibrada</i>	<i>Disati opet</i>	201
49.	<i>Ankica Jagnjić</i>	<i>Prihvatiti</i>	205
50.	<i>Tatjana Jalušić</i>	<i>Jedan krov, puno života</i>	207
51.	<i>Andrea Solomun</i>	<i>Zatočeni u odlukama</i>	211
52.	<i>Kristina Bombas Georgievska</i>	<i>Life, here I come</i>	215
53.	<i>Ana Fostač Krilčić</i>	<i>Spojene prekinute niti</i>	217
54.	<i>Tatjana Račić Žlibar</i>	<i>I zmija je samo Božji stvor</i>	221
55.	<i>Jasminka Sablek</i>	<i>Ponosna uz gas do daske</i>	223

56.	<i>Sandra Mihelčić</i>	<i>Shvatila sam, materijalne stvari nisu sreća</i>	227
57.	<i>Đurđa Sušec</i>	<i>Mir sa sobom</i>	231
58.	<i>Irena Kuharić</i>	<i>Čudesnih četrdeset</i>	235
59.	<i>Gabriela Arapinac</i>	<i>Moj labuđi pjev</i>	239
60.	<i>Gordana Frgačić</i>	<i>Vjeruj u sebe bez obzira na to kakve ti izgledе drugi daju</i>	243
61.	<i>Jasminka Samardžija</i>	<i>Akcija čini razliku</i>	245
62.	<i>Nadira Eror</i>	<i>Feniks u svim fazama</i>	249
63.	<i>Dragana Mladenović</i>	<i>Prilike zvone na vrata</i>	255

I na kraju

O urednici

Rekli su o knjizi

Zašto ovakva knjiga?

Hvala vam što se u konkurenciji toliko drugih knjiga i toliko drugih mogućnosti koje život nudi osim čitanja, izabrali provesti svoje vrijeme s nama.

Kako je nastala ova knjiga? Sve je počelo kad sam konačno dosadila samoj sebi, umorila se od svoga vječnog unutarnjeg kritičara i upitala se: *Dobro, ima li nešto na što mogu biti ponosna, za što mogu pohvaliti samu sebe?* Pa sam upitala svoje prijateljice imaju li one nešto na što su onako baš ponosne, pa su one upitale svoje prijateljice...

Sve su autorice postojeće osobe, ni jedna nije izmišljeni lik. Neke su odmah pristale, druge je trebalo nagovarati, neke su odmah poslale svoje priče, druge su odugovlačile ne mogavši si dopustiti javno priznati da su na nešto posebno ponosne.

Ni jedan projekt ne ide lako i glatko pa nije ni ovaj. Ali, priče koje su mi pristizale bile su toliko dobre da jednostavno nisam mogla odustati.

Od pećinskih dana pa sve do ne tako davno, žene i majke su imale potporu jedne drugih, stalnu razmjenu iskustava, praktične pomoći i utjehe. Moderan je život uhvatio žene u žrvanj svakodnevnih aktivnosti, vlastitih i tuđih očekivanja pa se i ne sjete sebe i svog postojanja.

Nekako mi se činilo da imamo obavezu podijeliti ove priče s drugima i tako možda nekome pomoći da donese neke svoje životne odluke.

Ovo nije knjiga koju treba pročitati odjednom. Čitajte polako, birajte priče, preskačite ako treba. Neke će vas rasplakati, neke nasmijati, neke vam se neće svidjeti danas, ali možda već sutra baš će vam ta priča doći u pravi trenutak i sjesti na pravo mjesto.

Dobro smo se zabavljale stvarajući ovu knjigu, nadamo se da ćete i vi uživati čitajući je.

Olga Štajdohar-Pađen

30. *Spomenka Štimec*

Vlastelinstvo u Zagorju

Draga Olga, hvala na dobrim željama i na pozivu. U mirovini sam i sad živim u Varaždinu u svojoj roditeljskoj kući. Kad je doktor u ljeto 2013. rekao: – Vaša majka je u životnoj opasnosti! ostavila sam svoj život u Zagrebu i došla njegovati mamu. Drugu godinu sam njegovateljica. Povremeno izađem pred varaždinske kulise, ali sam uglavnom u njenoj blizini. Cijeli moj prethodni život je gurnut na periferiju. Možda bih trebala biti ponosna na to? Ali zbog toga moram odbiti sve druge molbe...

Godine 2014. Japan je velikom izložbom slikara Ferdinanda Hodlera obilježio 150 godina diplomatskih odnosa sa Švicarskom. Izložba još traje. Moja prijateljica iz Tokija, esperantistica Krizantema, zamolila me dozvolu da u povodu tog jubileja izda japanski prijevod moje knjige „Hodler en Mostar“... Baš sam ponosna na to! Ali to znači da sad opslužujem fusnote japanskog izdanja i ne mogu trenutačno pisati za Olgu.

U školi pri specijalnoj bolnici Krapinske toplice ovaj tjedan moje Esperantsko društvo „Trixini“ jednom donacijom upravo obnavlja sanitarni čvor pa majstor Andrija svaki čas zove s pitanjem. Skinuli su stare pločice, išao je kupiti cijevi, ali kad plati PDV, treba još novca kako bi zamijenio sve tri pipe. Bilo bi ljepše ako zamijenimo sve tri pipe.

Jako sam ponosna da je naša mala udruga Hrvatski savez za esperanto uspjela kupiti za svoju budućnost one lijepe prostorije u Zagrebu, u Vodnikovoj 9. Ali ona obilato troši moju energiju: sad moram naći majstora da popravi roletu koja se spustila i ne miče se, sutra moram naći 1460 kn za otplatu kredita, rata broj 14, i dogovarati majstora koji će farbati zidove u veljači kad je smjena podstanara. Da,

farbamo sami? Treba prvo zakrpati rupetine ostalih od bušenja otkada smo uveli centralno...

Na što sam najponosnija? Pa možda na to da sam obnovila kuriju svojih predaka. Evo, u prilogu jednog teksta na tu temu. Predug je za tvoju knjigu. Možda je zanimljiv i zbog toga što se u kuriji sreću mnoge suradnice ove knjige a da to ne znaju: tu se čuvaju tekstovi Zofke Kveder, (pra?) bake Sanje Pilić, tu se čuva radioaparat s kasetofonom koji je prije puno godina Mirjana Krizmanić dala svom bratu Anti da ga „izloži“ na ulici u krupni otpad, a Ante pitao ako tko treba... (A ja rekla da trebam puno toga.) Tu ono fino dijete gospođe iz priče 49 povremeno svira saksofon. A navodno bude i sastavljačica jednom zgodom došla u www.njegus.com

Pozdravljam, Spomenka

Tako je meni, urednici ove knjige, napisala Spomenka, a ja nisam znala što napraviti. Pročitala sam priču. Bila je predobra i predugačka. Pokušala sam skratiti, grubim škarama izrezati ono manje bitno. Onda se sjetih Mozarta – kako prepraviti nešto što je samo po sebi već savršeno?

I zato evo Spomenkine priče, cijele.

(priča je objavljena u časopisu “Hrvatsko zagorje”, broj 3-4, 2009., str 195.-204. a ovdje je prenosimo s dozvolom autorice)

Vlastelinstvo u Zagorju

Godine 1991. odlučila sam preuzeti brigu o obiteljskoj kuriji. Država u kojoj sam stanovala pretvorila se u rasut teret. Dok je na sve strane tutnjalo, prisjetila sam se onog mira iz djetinjstva.

Naša je obitelj u Zagorju imala veliku oazu mira, naš Čarobni brijeg. Dok sam bila samo najstarija unuka dedek nas je vodio na Breg preko polja. Nosio je pletenku s vodom u ruci. Mi smo kao kozlići poskakivali oko njega i zapitkivali:

- A ovo?
- To je raž, vidiš da ima velike brkove.
- A ovo? – donosili smo na malim oznojenim dlanovima plave, žute i bijele cvjetove i čekali da im kaže ime.
- To je tratinčica, to je ivančica, to je zlatica. Vodopija.

Imena smo ponavljali za njim. Što je rekao, to je bila sveta istina. Jurili smo u polje i donosili mu bezimni drač na imenovanje.

- A ovo?
Već mu je dosadilo, ali nama nije.
- Šumarica poljska.
- A ovo?
- Poljarica šumska.
- A ovo?
- Šumarica poljska.

Stali smo, zabezeknuti. On izmišlja! Dedek vara! Nećemo se tak igrati!

Ali već smo bili blizu Brega.

Kad smo stigli, dedek je ključem na lančiću otključavao staru bravu na hiži.

Mi smo ušli iza njega i počeli razjurivati paučinu. On je prvo ušao u veliku sobu i maknuo uvelo cvijeće sa stola. Otišao je na livadu nabrati svježe ivančice. Dotle je unuk dohvatio olovku i podebljao ogrlicu na vratu babe Mime na slici iznad kanapea.

U kući ja sve trebalo izgledati kao da su oni prije nas otišli jučer.

Na zidu je bio sat zaustavljen u dva sata i sedam minuta kad je umrla dedina sestra Štefanija. Na stoliću je stajala sosijera u kojoj su Gustavu Krklecu, kad je igrao preferans 1952., servirali sos od kiselice. Na polici iznad knjiga stajala je oštećena mitraljeska granata, sestra one koja je krov kuće raznijela 1942. Ta je granata dečkima bila najzanimljivija.

- Dedek, a zakaj su Nijemci pucali baš na našu kuću?
- Vidiš dole cestu? Nijemci su išli u koloni na tenkovima za Zagreb. A tu su se oko našeg grmlja skrili dečki i pucali na njih, da im pokažu ko je tu gazda. Onda su Nijemci okrenuli topove prema našem bregu.
- A zakaj se dečki nisu skrivali u svom grmlju? - Pita mali mudrac.
- Je, onda bi im Nijemci zapalili celo selo.
- Dedek, dedek a gde si našel zub od morskog psa?
- Tam u kamenolomu.
- *A kam si ga del?*
- *Ne znam više. Pa to je bilo, pa to je bilo devetstotrinaeste.*

Dečki u kratkim hlačama i sandalama već su spremni da se sjure do kamenoloma, tamo gdje je dedek stal 1913. *Pa nije valjda taj morski pas bil krezub i imal samo jen zub!*

- *Nejdete nikud! Tam se poskok sunča!*

Poskok prekida divnu temu u kojoj je svuda iznad nas Panonsko more, a nad glavama nam plivaju morski psi i gube zube.

Unuka ne popušta:

- *Dedek, dedek, a kak si ti znal da je to bil baš zub morskog psa?*
- *Pa kak ne bi znal! Imal sam dvanest let, bil sam u plemićkom konviktu, imali smo veliku zbirku i u njoj je bil zub miocenskog morskog psa. Pa sam ga i doma prepoznal.*

Dvanest godina imam i ja. I moja škola ima zbirke u staklenim ormarima. Hrpe kamenja i fosila i svačeg. A uopće ne znam kako izgleda zub morskog psa.

- *Dedek a kak se je zval morski pas?*
- *Miocenski. Bil je iz tog doba.*
- *Miocenski.- ponovim ja i pomislim: kao da je iz Rusije. Kao Lehnicki.*
- *Miocenski, miocenski, miocenski! – dečki skaču oko stola.*

Dedek se uzruja:

- *Ne biti na propuhu! Ste nori, ovakvi mokri! Zatvorite vrata!*

Čuvali su nas od propuha.

Dedek je bio pravi rođak *perilustric ac generosus* Cinteka. Onog iz Frkuljevca:

Ni novog klinca zabati ni friški veter v hižu pustiti. Dedekov dedek se zval Tadija a Cintek je bil iz druge loze. I Cintek je imal pokćerku Jelku Kopun. I kad se ona zaručila, imamo pozivnicu za zaruke u ormaru.

-Deca, ajd lepo na zrak, dosta je plemščije.

Tri desetljeća poslije ja sam odlučila spasiti tu našu *hižu* u Zagorju i sve što je ona bila.

-Prvo ću kupiti onu polovicu grunta koji nije dedekov. Ako ga bude Egon, Štefin sin htel prodati.- fantazirala sam.

O restauriranju zapuštenih zdanja znala sam iz *Družbe Pere Kvržice*: da se sve zapušteno može obnoviti. Ne moram se nikud žuriti. Najvažnije je da se popravi krov, da kiša ne curi kraj razvaljenog dimnjaka. Razorio ga je potres 1982.

- Onda ću...

Zapravo, bila je tu jedna velika prepreka: ja sam se bojala miševa. A, osim toga, najprije je trebalo vidjeti da li me *hiža hoće za gazdaricu*. Jedne nedjelje ušla sam sama u veliku sobu, sjela u fotelju i postavila joj pitanje. Pitanje sam postavila u glavi, tako da ona čuje. Čekala sam što će reći. Muhe su zujale kao kad sam imala dvanaest godina.

Nije trebalo dugo čekati. Rekla je da. Možda nije imala izbora.

Imala sam dogovor sa sobom: ako nijedan miš ne projuri dok je pitam, to znači da.

Sad je trebalo još pitati Egona. Ako on hoće prodati svoj dio, moram izmisliti novce. Pola kuće bilo je dedekovo. Pola oranica, sjenokoša, štala, štaglja, kokošinjca i pola istrošenih motika u podrumu.

Egon se zabezeknuo.

- **Ti** bi to **kupila**?

Rečenica je imala dva akcenta. Ja sam bila poznati obiteljski fantast.

Bez *penez* i bez *muža*, *bez dece* i *bez auta*, bez televizora i bez

kanarinca. Slavna po svojoj poslovičnoj nepraktičnosti i pomanjkanju

smisla za stvarno. Od svih stvari koje sam u životu srela, najvažnijim sam smatrala *esperanto*.

A hiža je bila za fine ljude. Kmetice su dovezle kamenje za njene temelje.

Gradil ju je barun Dragojlo Kušan, anno domini 1848. ili malo posle. U staroj Jugoslaviji bila je *bilježnikov grad*. Ranih pedesetih niz padine *brega* spustilo se sto bijelih nesilica s kojima je teta Štefa počela graditi socijalizam.

- *Kad je barun Kušlan umrl bez muškog potomka, hiža je došla pod banku.*

- *Daj, Marijan, kaj god, pa bila je pod hipotekom, grof ni imal penez.-* baka *lutoran* i volterijanac stavlja svoje akcente.

- *I onda je od banke imanje kupil biskup Strossmayer. Za jednu groficu. Sakaj se pripovedalo.*

Baka šuti i diže obrve.

Ja ga gledam: je li govori o nečem što poznaje kao raž ili mi nudi šumaricu poljsku?

- Ti grofi su imali troje dece: Zlatu, Alberta i Mary. Zvali su se Unukić-Adrwwsky. Imali su dvorac u Jurjevskoj. U Zagorju su stanovali u dvorcu u Pešćenom. O Mary ne znam ništa. A Zlata se udala za jednog poljskog grofa kak i njena mama. Mama se zvala Adrowsky a Zlata se zvala Lubienski.

Živila je poslije u dvorcu u Jurjevskoj s onom glumicom kaj je imala francusko ime.

Imale su velike zbirke slika. A Albert je študirao Bodenkultur u Beču.

On je bil pobratim s našim dedom Medom. I kad je bil gotov Prvi rat, grof je došel pogledati gorice, i dedo Medo ga je srel. Pa mu je rekel da bu sad došla agrarna reforma i da bu grof zgubil se kaj ima. Pa ako

hoće, da bi bilo dobro da vlastelinstvo rasproda, prije nego agrarna reforma stupi na snagu, a on mu, pobratim, bilježnik može sve pravno voditi.

Grof Albert je prihvatio savjet. Djed je počeo parcelirati posjede.

Podpuni gruntovni uložak; Porezna občina Pešćeno, Gruntovni uložak 28. Vlastavnica. Adrovsky pl Albertina rodj. Barunica Unukić, vlastelinka u Pešćenom. Sa izvorom je suglasno. Potpisao kraljevski gruntovničar u Zlataru dne 17. studenog 1.915.

Na taksenim markama 2 korone. Gruntovni ured Kralj. Kot. Suda u Zlataru.

Table br. XIII c) za veliki posjed provincijalni.

Pašnjaci, pustoši i šume, vrtovi, oranice i voćnjaci, zgrade i perivoji, sjenokoše, dvorišta i gajevi, putovi i vinogradi, kuće i klieti. Na šest stranica. Katastralna mjera. Rali ; hvati. Opazka.

Na kraju posla grof Albert je pitao bilježnika da li bi on kupio Niegus. Strossmayer ga je, u svom žaru za crnogorske Petroviće, nazvao Njegušom. Albert je koristio obiteljsku terminologiju. Djed je odmah odgovorio: *da nema penez, ni grofovija za njega.*

-Prespi, pa buš videl.

Prespal je. Baba Mima bu dobila ostavinu iz Sv. Ivana Zeline. Ak bi svake leti rizling z goric prodal v Zagreb...

Grof Albert Unukić-Adrowsky predao je ključeve vincilirske hiže bilježniku kad se pisala godina 1920.

Bilježnik Štef Belošević i njegova žena Marija pl. Pažić doselili su 1920. iz Hraščine-Trgovišća na Njeguš. Djeca su im već bila velika. Marijan je odlazio studirati rudarstvo u Češku jer je Češka dijelila stipendije jugoslavenskim studentima koji nisu imali takvog fakulteta. Štefa je završavala preparandiju, *Vladek je još bil školarec.*

Kad se Štefi rodio Egon, mali je na *bregu* provodio djetinjstvo. Egon i ja smo imali iste uspomene na hižu. On trideset godina dulje.

- Ti znaš kaj to vredi?
- Ne znam. Znaš ti. - On je bio poznati praktičar. Inžilir. Pisal je knjige o struji.

Dok je Egon razmišljao, pozvala sam prijatelja. Molila sam savjet o slikama. Naročito o jednoj. S nje se u sobu uvečer spuštao mrak. Na njoj je usred koljiva gorjela slavska svijeća.

Pažljivo je sliku skinuo sa zida. Za njom je ostala grafika od paučine. Oprezno je sliku vadio iz okvira. Na skrivenom dijelu platnu koje se ukazalo ispod širokog pozlaćenog okvira pisalo je ime: Vukanović. B. Vukanović.

Imali smo rupu u obrazovanju. Jurili smo u prvu knjižnicu i molili Likovnu enciklopediju. Tamo, pod slovom V bila je Beta Vukanović. Minhenska škola. Udala se za srpskog slikara Ristu Vukanovića i preselila u Srbiju. Njena «Srpska slava» bila je na pariškoj izložbi. On je osnovao privatnu slikarsku školu u Beogradu. Umro je u Parizu 1918.

Nisam znala da li će Egon, ako pristane prodati *hižu*, najprije odnijeti sav namještaj i sve slike. Da li kupujem samo zidove ili dom?

Egon je nazvao. Rekao je sumu. Bila je strašno velika. Njegove su uspomene bile jako skupe. I moje također. Malo sam šutjela u slušalicu a onda brzo rekla: Dobro.

Uzela sam veliki papir i napravila listu prijatelja od kojih bih mogla posuditi novac za otkup. Plan se nije lako mogao sprovesti u djelo: na ulice Zagreba su dovozili vreće pijeska da se podrumski prozori zaštite od bombardiranja. Trebalo je pakirati torbu za sklonište, a ne kupovati nekretninu.

Našla sam rođaka koji je zaključio da sve to vrijedi i posudio mi novac. On je imao oko za nekretnine. Gledali smo u istu ruševinu i različito smo je vidjeli, ali je zaključak bio isti: vrijedi.

Novac sam Egonu odnijela u plavoj plastičnoj vrećici. Na ekranu u njegovoj dnevnoj sobi, baš su prikazivali krvave slike iz Bugojna pa su domaćini rekli da ne trebaju s Njeguša ništa osim štepdeke. Donijela sam im i porculanski vrč.

U rujnu 1991. platila sam porez i postala vlasnica obiteljskog grunta i obiteljske ruine u koju se slijevala kiša. Koliko je to dva jutra shvatila sam tek kad je trebalo kositi 12.000 m².

Struju u kući uveo je *dedo Medo* kad je 1925. renovirao zdanje i sagradio gospodarske zgrade.

Žice su bile umotane u crne pamučne niti. Trebalo ih je izvaditi kao trule zubne živce i sve strujne instalacije obnoviti.

Vodu je dedo Medo donosio od Hrga. Ne on, nego *dekla za nutra*. Ona je imala zadatak ići *po frišku vodu pred svaki ručak*. *Dekla za van* bavila se kravama, kokošima, guskama i puranima. Spavala je na sjeniku sve dok nije ostala u drugom stanju, a onda ju je baka uvela u kuću i postavila joj *Bettisch*,

stol koji se noću pretvarao u služavkin krevet. Nisam imala *deklu za nutra i deklu za van*. Ali JNA je jedne godine u blizini *brega* imala vježbe i dovukla cijevi. Ta se voda zvala tehnička voda. Cijevi su zakopane u putu, pokazao mi je to mjesto još djed, kao do govori o zakopanom gusarskom blagu.. Trebalo je povući cijevi od puta na moj *breg*. Bila je to prva investicija.

Voda iz davne vojničke vježbe prvo je potekla u šahtu. Bila sam uzbuđena, na sasušenom gruntu gdje su, kad su izgubili *dekle za van* desetljećima uzalud čekali rašljara.

Događaj kao da sam vodu dovela u Sudan. A bilo je tako jednostavno!

Ćulila sam uši da naučim što više o popravku starih zgrada. Gospodin Kovačić, koji je obnovio staru tvornicu sapuna u Varaždinu, bio je najjasniji:

- Treba Vam stari majstor. *Bešte od profesora statike. Statičar dojde, zove kolege, crtaju, mere, provjeravaju, računaju, zovu drugog kolegu, bačva se prazni, janjci se pečeju, ništ se ne događa. Najdite starog meštra kaj zna kaj treba. Stari meštar zlata vredi.*

Našla sam starog meštra. Zvao se je Mato. Kad je bio mlad gradio je Grbavicu.

Poslije je popravljao Zagrebu fasade i anđele.

S takvim *curriculum* bio je primljen, bez sumnji.

Kad je došao vidjeti kuću, zaprepastio se:

- Na tavanu lisice jedu zečeve. Pa ovdje nitko nije stavio nogu sto godina.
- Pretjerao je. Možda samo pedeset.
- Struje ima, vode ima. Kreveti su tu. Prvo treba popraviti krov. Ako hoćete. Treba vam:

Napravio je listu. Na vrhu bila je moja prva krovna greda. Crijep biber. Štafli. Letve.

Čavli, onakvi i onakvi i onakvi. Od svakih dvije kile, za početak. Kamion da sve to doveze.

Majstor Mato je bio iz Bosne. Imao je rođake na studiju građevine. Studirali su u Sarajevu. Sarajevo je gorjelo, svi su bježali odande. I studenti građevine.

Doveo ih je u Zagorje. Smjestili su se u onu sobu koja nije prokišnjavala i čekali vize za Nizozemsku, za Kanadu. Kratke su hlače sašili od kuhinjskih krpa, razjurili stršljene i pritezali letve na krovu.

Majstor Mato spuštao se svake subote uvečer do željezničke stanice i dolazio za Zagreb po nove porcije graha, kobasica i luka koje je za nećake gomilala majstorova žena. Majstor se vraćam odmoren, okupan i pun očekivanja. Svake je nedjelje igrao sportsku prognozu i čekao da mu se ponovi zgoditak iz mladosti kad je dobio pa, *brat, bratu, novce za trideset krava.*

On je čekao novi zgoditak u sportskoj prognozi, dečki su čekali zgoditak iz kanadske ambasade. Čekanje se oteglo. Kad su vize stigle, krov je bio gotov. *Šlauhom* su oprali tenisice i otišli u Kanadu. Onaj koji se zvao Sindbad pred put je dugo proučavao goblen na kojem kavalir na gitari svira damama. Taj mu je bio najdraži u kući.

- Gazdarice, hoćemo dalje? Imam ja još rođaka koji čekaju vizu. Imala sam struju. Imala sam vodu. Imala sam krov. Nisam imala novaca.

- Hajde gazdarice da vi kupite materijal. Trebaju vam čet'ri kamiona pa ćemo imati šta raditi. *Da kuća ne tonja.*

- Kamiona čega?

- *Šudra, pijeska, dravčeka i batude.*

Govorio je strani jezik. Tonjati je u njegovom vokabularu značilo *smrdjeti na vlagu*. *Batuda* je bio krupni kamen veličine zgrčene šake, to mu je trebalo za hidroizolaciju. Dravček je bio fini pijesak što se vadio iz Drave.

U prijevodu, mislio je otući žbuku sa vlažnih zidova, ogoliti stropove do trstike i sobu žbukati ispočetka.

Mene su zvali u Ameriku na seriju predavanja u Sveučilište Hartford, nabavljala sam literaturu, po glavi su mi hodale brige kako osmisлити seminar a ne kamion batude i kamion dravčeka.

- Hajd' vi nama kupite cementa i vapna pa odite u Ameriku. Platit ćete kad budete mogli.

Mato je presjekao dilemu i prepustio me drugoj misaonoj shemi.

Onda je uskočio tata. Doveo je Đelmaša. Našao je Daneka. Donijeli su alat, primili su se posla i nisu stali deset godina.

Đelmaš je skidao lijane s drveća, kresao granje, oslobađao stabla od bršljana, čistio oluke od lišća i ponavljao svoju svetu rečenicu: *Radno mjesto mora biti čisto*. Na orahu mu je, na velikom kartonu, Mato ispisao recept za proizvodnju morta. Koliko lopata čega ide u fini, koliko u grubi. Đelmaš je dovezio u tačkama ogromne količine svega onog što je proizvela miješalica i najavljivao svoj dolazak sa *Stiže roba iz kamenog doba!*

Njegov resor bilo je i kuhanje kave. Kako je nekad kuhao kavu u Komandi, i ovu svoju kavu je zvao komandno-štabna.

- Može li sad jedna komandno-štabna? Pa ne možemo samo živjeti od šljiva! Taj Mato kad krene – nema pauze, cijeli dan.

Tata je bio još discipliniraniji majstor od Mate i nije nedjeljom igrao sportsku prognozu. Radio je podove, gradio septičke jame, krpao prozore, farbao vrata, zidao drvarnice, pilio novu ogradu za trijem, popravljao krov nad štalom i stalno donosio drugi alat. Puno je *premišlaval* o svemu i donosio divna rješenja. Bio je dobre volje kao šegrt Hlapić. Stao je kad mu je došao osamdeseti rođendan.

Mama je iz Varaždina *na breg slala ričet i filane paprike, zelje s paradajzom i sarme, heljдинu kašu, safalade, prezvuršte, mlince z pečenim čučekima, krpice sa zeljem, zlefke i fileke. Da postavi rajngle kraj štreke, došle bi do Krušljevca.* Sir i vrhnje ukrašavala je vlascem, za knedle od šljiva posebno je pakirala *vanili-šećer*. Bili smo filijala iz Keglevichiane. Kad sam joj to jedamput rekla i dodala *da nam fale samo afrikanjske friške fige*, nabavila je pravu pravcatu smokvu koju smo posadili u zaštićenom mjestu i čekali da se Mediteran popne do Zagorja. (Dobro što nisam spomenula maslinu. Ali, Keglevich je u tradiciji *koščičnog* ulja, od kojeg se crnila salata od graha-šobaka.)

Na maminim posudicama su bili gumicom pričvršćeni papirići: na njima je bio napisan sadržaj a na vrhu je prilagala instrukcije: *ovo za gablec a ovo za ručak*, da se tko ne zabuni i pojede u 11 ono što treba u 17. *Reda mora biti.*

Mama je bila i arhivar. Iz podruma je izvukla metar visok kup papira i u rukavicama jer su joj se gadili od miševa, okretala list po list, da ne propadne nešto zanimljivo. Smijuljili smo se onom ljubavnom pismu babe Mime dedi Medi: netko je babu Mimu prepao dok ga je pisala, pa su joj iz pera štrcnule dvije mrlje baš gdje mu je objašnjavale da ne želi biti prepreka njegovom *serdcu*. A našli smo i popis gostiju koji su prisustvovali Egonovoj svadbi, pola stoljeća poslije onog babinog pisma, shvatili tko je držao zdravicu i saznali *da je odojka za svadbu spekel Habajec.*

Danek je posuđivao traktor, miješalicu, sita, bušilice, pile, nareznice i sav čudan alat za koji nikad nisam čula, a sad se bez njega nije dalo živjeti.

Kopao je kanale, sadio lozu, obrezivao ribizle, maline i kupine. Postavljao je podove, brusio i lakirao, montirao karniše, vješalice, lustere i obiteljske portrete. Hranio je miješalicu, pilio drva, nazubljavao pile, popravljao cirkulare, mućkao mješavine za flakserice i stalno dojavljivao da treba kupiti šmirgl - papir, lancol, antifriz, benzin, hidro 6 i staklarski kit.

-Hajd, Danek, dosta za danas, pa niste kod Rockefellerera!

Majstor Mato je obožavao mort. Govorio je o njemu kao Rubens: o gustoći, o jačini, o snazi, o težini, o tome kako prima na podlogu. Bockao ga je špahtlom dok je bio u tačkama i coktao jezikom.

Ja sam bila investitor i mali na brodu.

Gazdarica, kuharica, kelnerica.

Naručitelj, organizator, inspektor, dostavljač i pregovarač.

Najteže je biti investitor. Dolazili su, kao da sam Djed Mraz osobno.

Trošili su beskrajne količine materijala. Najviše im je prijao cement. Obožavali su vapno. Gutali su čavle na kile. Voljeli su kolutove žice a svaka je imala drugi fi. O tom fi-ju diskutirali su za svakim obrokom i mahali vilicama. Nisu mogli živjeti bez žičanih mreža. Naručivali su rabić u balama.

Ja sam se u Zagrebu hranila jogurtom, kuća na bregu cementom. Strašno je voljela oblizeke iz građevinske apoteke. Srkala je hidro 6, pakovanje od 5 litara. (Kad su joj donijeli neku smjesu da joj učvrste rasklimani kut (kuk) usisala je 114 litara. Majstor je rekao da će 15 biti dosta, ali ona je imala apetit.)

Bila sam financijski akrobat, plesala sam na žici. Kad bih isplatila majstore, veselo su mi posuđivali 32 kn da se vratim u Zagreb. Ali ja sam učenik korejske škole: prof. So Gilsu nije vjerovao svojim očima kad mu u zagrebačkom dućanu nisu uzvratili sitniž. Kad mu taksist nije dao kusur. Kad je kelner zadržao lipe.

- Pa što je s vama? Nitko ne poštuje sitan novac! Srušit ćete državu! Zar ovdje nitko ne zna da se može obogatiti samo na trećoj decimali?

Probala sam.

Kad su mi vratili sitniž u kemijskoj čistionici, ribarnici, i u Konzumu imala sam dosta za – pola vreće cementa. To je bila jedinica mjere.

Odustala sam od kašmirskog kaputa i čizmi i Palmers čarapa. Iz godine u godinu nosila sam se à la Gavroche. Izbjegavala kozmetičare i frizere, pedikere i one koje otklanjaju staračke pjege na rukama. Prednost su imali samo zubari za hitne slučajeve. Kad je to čuo, novac je odlučio kapati.

Na trećoj sam decimali obnovila zagorsko imanje. Svaki kamiondžija koji je doveo materijal, pogledao je što to radimo i dodao:

- Volju imate!

Imao je pravo. To je bio zakon br. 1, još od *Družbe Pere Kvržice*.

Najviše sam voljela biti mali na brodu. Tad sam smjela skupiti prazne vreće po gruntu i napraviti lomaču: javljala sam onima gore dokle smo mi dolje stigli.

A stigli smo daleko.

Kad se Matina kćerka odlučila vjenčati za policajca, platila sam večeru onoj krčmi na Ksaveru. Mato je zauzvrat napravio fasadu.

Prebijali smo poslove.

Posvađali smo se samo jedanput. Zbog onog prozora koji sam donijela za tavanski prozor nad štagljem. Svi su skočili u glas, *da to ne paše*.

-Gazdarice, trebate kupiti mali prozor s drvenom zaštitom, da bude kako Bog zapovijeda.

Ja se nisam dala. Odlučila sam da budem gazda i rekla da ja znam *zakaj* trebam takav prozor a ne njihov iz dućana. I da smo sve novce koje smo tu uložili zaradili na tom prozoru.

Bili su zabezeknuti. Ništa nisu razumjeli. Pristali su na višu silu bez pogovora. Prozor je bio s bakine verande iz Budinščine, imao je crveno, plavo i žuto staklo i tko se popeo na prste kad je bio mali, mogao je odmah vidjeti da dvorište može biti crveno, žuto ili plavo, zavisi kamo gurneš glavu. Prozor je bio junak u mojoj knjizi *Dom u*

Srednjoj Europi, onoj koju su preveli Japanci. Svakog ljeta bar se jedanput popnem na taj tavan da vidim kako izgleda ondašnji svijet.

Oživljavanje kuće trajalo je više od desetljeća. Začas je prošao tucet godina, evo i devetnaeste.

Najljepše je kad svi majstori odu. Zatvorim kuhinju i bacim se u krevet. Blaženi mir!

Dolje u nizini, čuje se, *kako željeznicu guta već daljina.*

Što li je radio Oton Iveković kad je posjedovao Veliki Tabor?

Čime se bavio Milan Begović dok je živio u dvorcu Bisag?

I Rilke, tamo u Duinu? Je l' ostala kakva balada o cementu od njih?

Smješkam se u jastuk i tonem.

U Zagrebu sam morala preskočiti toliko toga! Dok su drugi po izložbama, ja obaram nagnute akacije.

Nisam preskočila izložbu secesije. Tamo sam, u sobi pod naslovom *Vjenčanja* iznenada na jednoj fotografiji sreća Mary Adrowsky. Zlatinu i Albertovu sestru, onu o kojoj djed nije znao ništa. Mary je sjedila sa svojim mladim mužem i elegantnim svatovima u secesijskom ruhu pod secesijskim lusterom i gledala u budućnost.

Tko je njena mama? Tko je Zlata? Tko je Albert? Goste nisam mogla jasno razabrati. Ali nju jesam, imala je secesijsku vjenčanicu.

Rekla sam joj da sam ja obnovila njihovu vincilirsku hižu na Njegušu. Onu koju je Albert prodao mom pradjedu.

Kad je čula *Njeguš*, nasmiješila se. Gledala je veselo u mene i čekala što ću joj još reći.

I ja sam se smiješila njoj. Ali nisam joj rekla više ništa. Nisam joj rekla da je Zlatina zbirka Lubienski nestala iz Jurjevske i da im je zagrebački dvorac kupio tajkun. Prešutjela sam da im se u dvorac u Pešćenom uselio kobasičar. Valjda i mrtvi vole dobre vijesti.

Spomenka Štimec

I na kraju...

Žene su anđeli. Slomiš li im krila, dalje lete na metli.

O urednici

Iako po svom temeljnom obrazovanju tehničke struke, nikada se nije uspjela osloboditi živog interesa za svijet oko sebe u cjelini.

Kao poklonik cjeloživotnog učenja i obrazovanja koristi svaku priliku produbiti i proširiti svoja znanja. A prilika ima puno. Osim formalnog obrazovanja, najviše cijeni iskustva stečena u komunikaciji s drugim ljudima.

Redovito objavljuje članke na teme upravljanja kvalitetom, poslovanjem i privatnim životom u stručnim i popularnim časopisima, sudjeluje u organizaciji i radu domaćih i međunarodnih konferencija iz ovog područja. Predaje na seminarima s temama iz upravljanja kvalitetom i laboratorijske prakse.

Autorica je knjige „Plivati s ISO-om i ostati živ – Što je kvaliteta i kako njome upravljati u poslovnim i privatnom životu” objavljene 2009. godine, a zatim ponovno 2015.

Živi i radi u Zagrebu, a obitelj joj, kao i svima, pruža obilje prilika vježbati upravljanje kvalitetom svakodnevnog života.

Javiti joj se možete na: olga.stajdohar-paden@zg.ht.hr

Rekli su o knjizi

Umjetno isproducirane razlike, kontroverzni sustavi vrijednosti, sveprisutna nesigurnost...samo su posljedice trenda sve prije nego slučajnog zatiranja individualnosti. Pojedinač teži postati članom utjecajne grupe, gubi svoja esencijalna svojstva te postaje idealnim materijalom za manipulaciju. Ova knjiga zasigurno je korak naprijed u neizbježnom procesu osviještenja pojedinca, time i umanjenja prostora djelovanja manipulatorima. Svaka priča za sebe, može biti putokaz svima koji će tek otkriti svoju osobnu snagu, hrabrost, misiju. Autorica Olga Štajdohar-Pađen svojom porukom nedvojbeno doprinosi putu ka svjesnom pojedincu, upravo onom koji je i bit će temelj nekog budućeg, pravednijeg društvenog sustava.

*Zlatko (Zlatan) Milaković
slikar*

Svakome od nas najteže je pobijediti sebe. Svoje strahove, svoje predrasude ... sve ono što nam smeta da budemo bolji ljudi. Zato svaka od žena, čija je priča zabilježena u ovoj knjizi, može s razlogom reći: „Na ovo sam baš ponosna“.

dr. .sc. Saša Petar

Odlična je Olgina ideja o ovakvoj vrsti knjige, štiva koje je, sigurna sam, potrebno svima, svakoj osobi, ženi, muškarcu. Ova nas jedinstvena knjiga, zbirka događaja i iskustava ispričanih od strane glavnih likova, može potaknuti na otvaranje, na pokazivanje sebe onakvima kakvi jesmo, na razvoj dodatnog samopouzdanja, na samosvijest o tome kako smo jedinstveni i sposobni progovoriti o sebi. Time doprinosimo ponovnom pronalaženju onog bitnog i suštinskog – svijesti o vlastitoj individualnosti! Mislim da je ta činjenica jedna od značajnijih, preduvjet

Na ovo sam baš ponosna

za sva ostala djelovanja, za razvoj pametne, hrabre i svog značaja syjesne osobe.

Nije, nije nevažno što su autorice žene, koje pokazujući ponekad svoja razočaranja i padove, poručuju kako je sve moguće, kako se hrabrošću i donošenjem odluka u pravom trenutku pronalazi snaga, sreća ili ponovna inspiracija za nastavak nečega što se činilo nemogućim.

Hvala urednici na moći i entuzijazmu kojima je uspjela sa svojim autoricama napraviti ovako vrijedan pothvat.

Dunja Čehajić-Labaš

Olgu Štajdohar-Pađen sam upoznao prije oko 10 godina. Vrlo brzo smo uspostavili suradnju, kroz njene stručne, inspirativne i na duhovit način pisane tekstove spoznao sam da je Olga autorica koja prepoznaje život, onaj stvarni. Naravno da sam i ja ponosan na činjenicu da je naša suradnica poslije toga izdala knjigu „Plivati sa ISO-m i ostati živ” koja je opisala kvalitetu na svima razumljiv način. A onda sam pročitao ovu knjigu „Na ovo sam baš ponosna” I opet sam imao onaj posebni osjećaj ponosa što sam je među prvima pročitao, priče žena koje pokazuju toliko različitih sudbina i toliko vrijednih iskustava na jednom mjestu, inspirativne su, ohrabrujuće i pravi melem za dušu.

Vladimir Mihajlović

Glavni urednik časopisa Poduzetnik, tvorac i voditelj projekta Biti bolji-Be Better

CIP

ISBN: 978-953-336-260-1